

Åtte utfordringer for Kina

Månedsbrev 12/2013

I Kina skal markedskreftene få en avgjørende betydning i økonomien. Hensikten er å begrense makten til statseide foretak og statseide banker. Et inkluderende samfunn der alle nyter godt av den materielle fremgangen, står høyt på dagsorden. Det gjør også bekjempelsen av korrupsjon og arbeidet for et renere miljø.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Tirsdag 12. november avsluttet den vel 370 mann store sentralkomiteen i Det kinesiske kommunistpartiet en firedagers sesjon, det såkalte tredje plenum siden Xi Jinping tok over som partisjef ett år tidligere. Forventningene til dette møtet var store – ikke minst fordi Xi selv hadde spent buen høyt blant annet ved å sammenligne dette tredje plenum med det som fant sted i desember for 35 år siden. Den gangen tok Deng Xiaoping over makten i Kina og slo inn på kursen som fremdeles holdes. Reformere og åpne opp. Der siktemålet er et økonomisk sterkt Kina som grunnlag for et politisk sterkt Midtens Rike.

Her listes opp åtte områder der utfordringene for Xi Jinping og hans folk mildt sagt er store. På den bakgrunn å konkludere at Kina nå er på full fart i utforbakke, blir likevel for enkelt. Gjentatte ganger de siste par tiårene har Midtens Rike møtt utfordringer på bedre vis enn eksperter i Vesten hadde trodd var mulig.

1. Korrupsjon

De 85 millioner medlemmene i Det kinesiske kommunistpartiet er trolig den største og best organiserte samling av korruperte folk i verden. Hvorfor det? Fordi en velorganisert ettpartistat nærmest per definisjon blir korrupt. Det skyldes fravær av alternativer. Som i sin tur gjør at “checks and balances” aldri kan virke skikkelig. Når de som har makten, og som har tenkt å fortsette å ha makten, skal kontrollere dem som har makten, dvs. seg selv, må det bære galt av sted. Sagt på annen måte, den dømmende

myndighet står ikke fritt i Kina. Et uavhengig rettsapparat er det ikke rom for i en ettpartistat.

2. Fordeling

De økonomiske forskjellene i Kina er i dag større enn i USA. Til tross for tiltakende forskjell mellom fattig og rik i Amerika. For 35 år siden – da Deng grep tøylene – var levestandarden i Kina jevnere enn i Norge. Så godt som alle var lut fattige. Nå er mange rike, særlig i byene i de østlige provinsene langs kysten.

De økonomiske forskjellene i Kina er i dag større enn i USA.

3. Eiendomsretten til jorda

På det tredje plenum for fem år siden la Jiangs etterfølger (og Xis forgjenger) Hu Jintao opp til at den enkelte bonde skulle få eiendomsrett til jorda han dyrket og ikke bare til det jorda kastet av seg. Men i siste omgang besinnet Hu seg. Hvorfor det? Fordi i det korruperte maskineriet som Partiet utgjør, er det mange, særlig på provinsnivå og lavere, som skor seg godt på dagens ordning. Nå – tror jeg man kan si – tør ikke Xi Jinping la være å ta den vekk. Uroen på landsbygda, med tilhørende oppløp og demonstrasjoner, som urettferdig omfordeling av jorda fører til, er en trussel for stabiliteten i samfunnet.

*Dersom Kina ikke blir kvitt
korrupsjonen, vil Midtens Rike da
gå i oppløsning?*

4. Hukou

I Kina er du hjemmehørende – har *hukou* – med tilhørende rettigheter der du er født, eller der foreldrene dine kommer fra. Hvilket betyr at av vel 700 millioner kinesere som bor i byene, har om lag 280 millioner hukou annet sted. Det gir ikke samme rett på helsetjenester, pensjon og utdanning som byens innbyggere. Man er fremmedarbeider i eget land.

5. SOE-ene

Mange av de over hundre store, statseide foretak (SOE for State-Owned Enterprises) i Kina nyter godt av monopollignende stilling. Ved å gjøre det lettere for andre å etablere seg, og på andre måter øke konkurransen – kanskje ved større åpenhet for utenlandske etableringer – vil Xi ta ned makten til disse “nessekongene”. Med større konkurranse og mindre makt kan det bli lettere for statskassen å få sin del av overskuddene i SOE-ene. I tillegg vil økt konkurranse gi mer effektiv drift og også skape mer innovative miljøer.

6. SOB-ene

Fire store statlige banker står for om lag halvparten av all bankvirksomhet i Kina. De

er strengt regulert. Renten på innskudd er lav og ligger til tider godt under inflasjonen. Det innebærer en ekstra skattlegging av kinesere som sparer. Når så utlånene fra SOB-ene (for State-Owned Banks) i hovedsak går til SOE-ene, fremkommer en uhellig allianse mellom store foretak og store banker, alt i statlig regi. Prisen Kina betaler for dette er at små- og mellomstore foretak ikke får den tilgangen på kreditt som de burde hatt. Det svekker vekstevnen i den kinesiske økonomi.

Når Xi Jinping etter det tredje plenum slår fast at markedskreftene skal få en avgjørende betydning i økonomien – det skal bli lettere for private å etablere nye banker – er det ikke minst en vingeklipping av SOE-ene og SOB-ene han har i tankene.

7. Forurensning

Forurensningen i Kina er legendarisk. Noen dager er det direkte helsefarlig å bevege seg utendørs i landets hovedstad. Et stort hinder i arbeidet med et bedre miljø ligger i kriteriet for forfremmelse i Partiet. På provinsnivå og nedover måles man ut fra den veksten i BNP man som partisjef har fått til i sitt distrikt eller område. Fratrekk for forurensning gjøres sjelden. Det hele ligner på rå kapitalisme, der det eneste som teller er avkastningen på egenkapitalen. I begge tilfeller lar de som bestemmer det vante og målbar gjelde. Miljøet lider i Kina. Hensynet til andre “stakeholders” enn eierne lider under den ræ kapitalismen.

8. Oppgjør med Mao

Faren til Xi Jinping var en fremtredende militær. Etter maktovertakelsen til Mao i 1948 hadde Xi Zhongxun som han het, viktige politiske verv. Under store deler av Kulturrevolusjonen lot imidlertid Mao ham sitte i fengsel. Senere, da Mao var borte, ble Xi Zhongxun rehabilitert. Farens skjebne er ikke til hinder for at dagens toppleder stadig priser formann Mao i høye toner. Mao er hevet over kritikk i det offentlige rom i dagens Kina. På sikt må det være både slitsomt og lite slitesterkt for et land ikke å kunne ta et oppgjør med sin egen historie. Et oppgjør med Mao-tiden er imidlertid ikke hva Xi Jinping legger opp til. Partiets feil og mangler opp gjennom historien skal ikke være tema for verken granskning eller dype samtaler.

Intet demokrati i sikte

I dette månedsbrevet har jeg listet opp åtte utfordringer som Xi Jinping og hans folk må gå løs på. Disse utfordringene er temmelig sammenvevde. Helt sentralt står den utbredte korrupsjonen som mange av dem med makt nyter godt av.

Dersom Kina ikke blir kvitt korrupsjonen, vil Midtens Rike gå i oppløsning, er det noen som mener. Om Kina skal bli kvitt korrupsjon, må Det kinesiske kommunistparti gå i oppløsning eller i hvert fall tillate at andre partier etableres, blir det også sagt. Et oppgjør med Mao og med sitt lands egen historie fremstår som nødvendig om Kina over tid skal utvikles i retning av et demokrati. Ikke at demokrati nødvendigvis er så bra, men fordi, som Churchill har lært oss, alle andre styreformers som har vært prøvd, fungerer enda dårligere. Imidlertid gav det tredje plenum ingen invitasjon til utvikling av demokrati i Kina. Snarere tvert imot. Partiet skal befeste sin maktposisjon.

Vil Xi Jinping lykkes med å omforme Kina i en god retning? Det må vi håpe på. Ikke bare for Kinas og kinesernes del. Også for vår egen del. Et Kina i fred og harmoni med seg selv vil gjøre verden til et fredeligere og bedre sted for alle.

22. november 2013

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>